ଅଧ୍ୟାୟ ୯

ପରିବାର ଓ ସମୁଦାୟ

> ପ୍ରେମ ଓ ଧର୍ମ ହେଉଛି ପାରିବାରିକ ଜୀବନର ଫୁଲ ଓ ଫଳ ।
>
> — ଥିରୁଭାଲ୍ଲୁବର

ବଡ଼ ପ୍ରଶ୍ନ ?

1. ପାରିବାରିକ ଏକକ କାହିଁକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ?
2. ଏକ ସମୁଦାୟ କ'ଣ ଏବଂ ଏହାର ଭୂମିକା କ'ଣ?

0681CH09

ପରିବାର

ଆମେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ପରିବାରରେ ରହୁଛୁ । ପରିବାର ହେଉଛି କୌଣସି ସମାଜର ମୌଳିକ ଏବଂ ସବୁଠାରୁ ପ୍ରାଚୀନ ଏକକ । ଆଜି ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ଯୁଗ୍ମ ପରିବାରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପରମାଣୁ ପରିବାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ପରିବାର ଅଛନ୍ତି । ଏକ ଯୁଗ୍ମ ପରିବାରରେ ଅନେକ ପିଢ଼ି ଏକାଠି ରହୁଛନ୍ତି - ଜେଜେବାପା, ପିତାମାତା, ମାମୁଁ ଏବଂ ମାଉସୀ, ଭାଇ, ଭଉଣୀ ଏବଂ ସମ୍ପର୍କୀୟ । ଅପରପକ୍ଷରେ ପରମାଣୁ ପରିବାର କେବଳ ଦମ୍ପତି ଓ

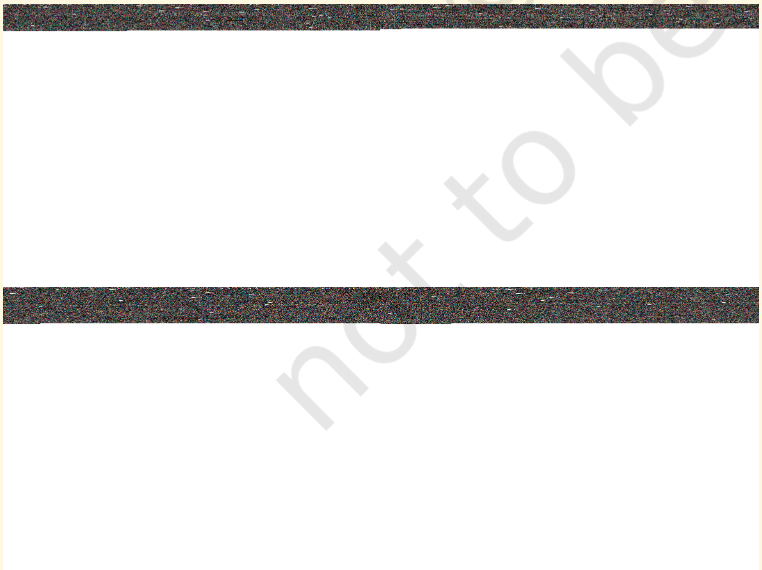

ଯୁଗ୍ମ ପରିବାରର ଉଦାହରଣ

© NCERT not to be republished

ପରମାଣୁ ପରିବାରର ଉଦାହରଣ

ସେମାନଙ୍କ ସନ୍ତାନ ଏବଂ ବେଳେବେଳେ ଜଣେ ପିତାମାତା ଓ ସନ୍ତାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରହିଥାଏ ।

ଆସ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା

- → ତୁମ ପଡ଼ୋଶୀରେ ତୁମେ କେଉଁ ପ୍ରକାରର ପରିବାର ଦେଖୁଛ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ପାଇଁ ପରିବାର ସଂଖ୍ୟା ସହିତ ପ୍ରକାର ତାଲିକା କର ।
- → କେଉଁ ପ୍ରକାର ପରିବାର ଅଧିକ ଦେଖାଯାଏ ? ତୁମ ମତରେ ଏପରି କାହିଁକି ?
- → ଏକ ଶ୍ରେଣୀ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଭାବରେ, ତୁମେ ସହପାଠୀଙ୍କ ଅନୁସନ୍ଧାନ ସହିତ ତୁଳନା କର ଏବଂ ଆଲୋଚନା କର ।

ଇଂରାଜୀରେ ପାରିବାରିକ ସମ୍ପର୍କକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପାଇଁ ଅଧିକ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ; ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ପାରାଗ୍ରାଫରେ ଦେଖିଥିଲୁ । ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ ଆହୁରି ଅନେକ ଶବ୍ଦ ରହିଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ହିନ୍ଦୀରେ ବୁଆ, ତାଉ, ତାଇ, ଚାଚା, ମୌସୀ, ନାନା, ନାନି ଏବଂ ଆହୁରି ଅନେକ କିଛି ଅଛି । ତାମିଲ ଭଳି କେତେକ ଭାଷାରେ ବଡ଼ ଭାଇ/ଭଉଣୀ କିମ୍ବା ସାନ ଭାଇ/ଭଉଣୀଙ୍କ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ 'ସମ୍ପର୍କୀୟ' ପାଇଁ ଶବ୍ଦ କ'ଣ ? ଅଧିକାଂଶ ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ, ଆପଣ ଦେଖିବେ ଯେ ଏପରି କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନାହିଁ! କାରଣ ସମ୍ପର୍କୀୟମାନେ କେବଳ 'ଭାଇ' ଓ 'ଭଉଣୀ' ଅଟନ୍ତି । ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗଭୀର ବନ୍ଧନକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାଏ ।

ଆସ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା

→ କିଛି ଦୂର ସମ୍ପର୍କୀୟଙ୍କ ସମେତ ତୁମେ ପରିବାରର ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର। ତୁମ ମାତୃଭାଷା କିମ୍ବା ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବୋଧନର ତାଲିକା କର ଏବଂ ଇଂରାଜୀରେ ସମକକ୍ଷ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର । ହିନ୍ଦୀ ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଉଦାହରଣ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି:

ନାମ[ସମ୍ପାଦନା]	ହିନ୍ଦୀରେ ଶବ୍ଦ	ଇଂରାଜୀରେ ବର୍ଣ୍ଣନା / ଶବ୍ଦ
ରାଣୀ	बहन	ମା'ଙ୍କ ଭାଇଙ୍କ ଝିଅ (ସମ୍ପର୍କୀୟ) (ଅନ୍ୟ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ)
ସମୀର	चाचा	ବାପାଙ୍କ ସାନ ଭାଇ (ଦାଦା ବା କକା)

→ ଧ୍ୟାନ ଦିଅ ଯେ କିପରି ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ତୁମେ ମାତୃଭାଷା କିମ୍ବା ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦକୁ ସଠିକ୍ ସଂଜ୍ଞା ଦେବା ପାଇଁ ଇଂରାଜୀରେ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ।

ଭୂମିକା ଏବଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ

ପରିବାର ସଦସ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରେମ, ଯତ୍ନ, ସହଯୋଗ ଏବଂ ପରସ୍ପର ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଉପରେ ଆଧାରିତ । 'ସହଯୋଗ'ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି 'ଏକାଠି କାମ କରିବା'। ପରିବାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଦସ୍ୟଙ୍କର ଅନ୍ୟ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତି ଭୂମିକା ଏବଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ପିତାମାତାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସୁଖୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ସମାଜର ଦାୟିତ୍ୱବାନ ସଦସ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ ବଡ଼ କରିବା ପାଇଁ ଦାୟୀ ଅଟନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ହେବା ସହିତ ପରିବାରର ଅନ୍ୟ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଘରେ ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି - ପିତାମାତା ହୁଅନ୍ତୁ କିମ୍ବା ଭଉଣୀ କିମ୍ବା ଭାଇ । ଦୈନନ୍ଦିନ ଅଭ୍ୟାସ ମାଧ୍ୟମରେ ପିଲାମାନେ ଗୃହସ୍ଥ ଜୀବନରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବା ଶିଖନ୍ତି । ଅନେକ ଘରେ ପିଲାମାନେ କିଛି ପରମ୍ପରାକୁ ଶିଖନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପରିବାର ପିଢ଼ି ପିଢ଼ି ଧରି ଅନୁସରଣ କରି ଆସୁଥିବା ଅଭ୍ୟାସକୁ ମଧ୍ୟ ଶିଖନ୍ତି ।

© NCERT not to be republished

ଆସ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା

ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡିକର ସମାଧାନ କର ଏବଂ ତୁମ ଉତ୍ତରକୁ କିଛି ସହପାଠୀଙ୍କ ଉତ୍ତର ସହିତ ତୁଳନା କର:

- → ତୁମ ପରିବାରରେ କିଏ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରନ୍ତି ଯେ ବଜାରୁ କ'ଣ କିଣାଯିବ ?
- → ତୁମ ଘରେ କିଏ ଖାଦ୍ୟ ରୋଷେଇ କରନ୍ତି ?
- → ତୁମ ପରିବାରର ସବୁଠାରୁ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି କିଏ ?
- → ତୁମ ଘରର ଚଟାଣ କିଏ ସଫା କରନ୍ତି ?
- → ତୁମ ଘରେ ବାସନ କିଏ ଧୁଅନ୍ତି ?
- → ତୁମକୁ ଘରେ ପାଠପଢ଼ାରେ କିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ?

ଆମ ଧର୍ମ ପାଳନ କରିବା ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀତି। ପରିବାର ମଧ୍ୟ ଏକ 'ବିଦ୍ୟାଳୟ', ଯେଉଁଠାରେ ପିଲାମାନେ ଅହିଂସା, ଦାନ, ସେବା ଏବଂ ତ୍ୟାଗ ଭଳି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଶିଖନ୍ତି । ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ପରିବାରର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ନିଜର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ତ୍ୟାଗ କରିଦିଅନ୍ତି ।

ଆସ ଏମିତି ଏକ କାହାଣୀ ଦେଖିବା ।

ଶାଳିନୀ ତାଙ୍କ ପରିବାର ସହ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ସହରରେ ରୁହନ୍ତି। ତାଙ୍କ ବାପା ଏକ ଛୋଟ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ ମା' ନିକଟସ୍ଥ ଏକ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଅଟନ୍ତି । ଶାଳିନୀଙ୍କର ଜଣେ ସାନ ଭାଇ

ଅଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ ଜେଜେମା(ବାପାଙ୍କ ମା), କକା (ବାପାଙ୍କ ଭାଇ କିମ୍ବା ମାମୁଁ) ଏବଂ ତାଙ୍କର ମାଉସୀ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ରୁହନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର ଏକ ଝିଅ ଅଛି, ଶାଳିନୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଭାଇ, ଯାହାକୁ ସେ ଚିନି ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ଶାଳିନୀଙ୍କ ମାମୁଁ ଚାକିରି ହରାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ ମାଉସୀ ଜଣେ ଗୃହିଣୀ । ପୂରା ପରିବାର ରଜ ପର୍ବ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରୁଥିଲେ। ଜେଜେମା ଶାଳିନୀଙ୍କ ବାପାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଭାଇ ଆର୍ଥିକ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛନ୍ତି, ତେଣୁ ସେମାନେ ପର୍ବ ପାଇଁ ନୂଆ ପୋଷାକ କିଣିପାରୁନାହାନ୍ତି। ଯେତେବେଳେ ଶାଳିନୀଙ୍କ ପିତାମାତା ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କୁ ସପିଂ କରିବାକୁ ନେଇଗଲେ, ସେମାନେ କେବଳ ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ନୂଆ ପୋଷାକ କିଣିଲେ । ଫଳରେ ଶାଳିନୀ ଆଶା କରିଥିବା ରେଶମ ପୋଷାକ ପାଇନଥିଲେ। ତାଙ୍କୁ ଏକ ସୂତୀ ପୋଷାକ କିଣିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା। ଜେଜେମା ଶାଳିନୀଙ୍କୁ ବୁଝାଇଥିଲେ ଯେ ପରିବାର ଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପରକୁ ଏହିପରି ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଯାହା ଅଛି ତାହା ବାଣ୍ଟିଥାନ୍ତି । ଶାଳିନୀ ତାଙ୍କ ପୋଷାକକୁ ନେଇ ମନଦୁଃଖ କରିନଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ କିଛି ନୂଆ ପୋଷାକ ମିଳିଥିବାରୁ ସେ ଖୁସି ଥିଲେ।।

ଆସ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା

→ ସାତ ଜଣିଆ ଏହି ପରିବାରର ଏକ ସରଳ ବଂଶ ବୃକ୍ଷ ତିଆରି କର ।

→ ଶାଳିନୀଙ୍କ ପିତାମାତା କାହିଁକି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ପୋଷାକ କିଣିଲେ ବୋଲି ତୁମେ ଭାବୁଛ ?

→ ଯଦି ତୁମେ ଶାଳିନୀଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଥାଆନ୍ତ ତେବେ ତୁମେ କ'ଣ କରିଥାନ୍ତ ?

ଏହି କାହାଣୀ ଓଡ଼ିଶାର ଥିଲା । ଏବେ ଆସ ଉତ୍ତର-ପୂର୍ବ, ମେଘାଳୟର ଏକ ଗାଁକୁ ଯିବା ।

ମୋ ନାଁ ତେନଜିଙ୍ଗ । ଆମେ ରହୁଥିବା ପର୍ବତକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଏ, ଯଦିଓ ଜୀବନ ବେଳେବେଳେ କଷ୍ଟକର ହୋଇଥାଏ । ମୋ ବାପା ଏକ ଛୋଟ ତେଜରାତି ଦୋକାନ ଚଳାନ୍ତି । ମୋ ମା' ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ସମବାୟ ରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ପରେ, ଆମର ସୁନ୍ଦର ପାରମ୍ପରିକ କପଡ଼ା, କାଠ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ପର୍ଯ୍ୟଟକଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିନିଷ ତିଆରି କରିବା ପରେ, ମୋ ବାପା ଘର

© NCERT not to be republished

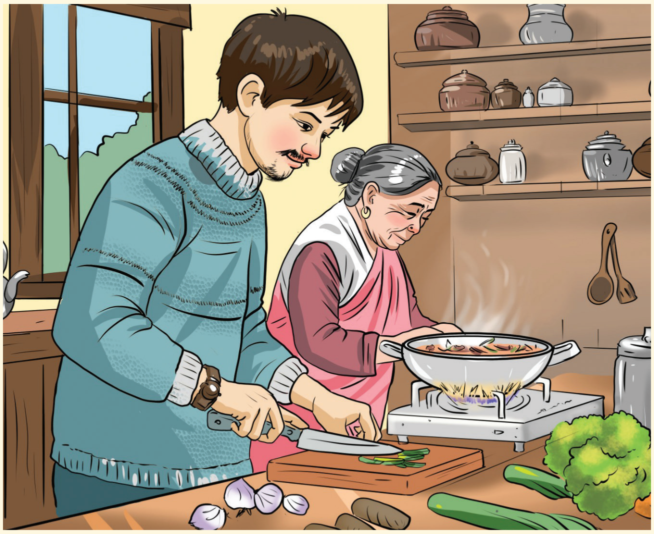

ସଫା କରିବା, ଆମର ଛୋଟ ଛୋଟ ପରିବା ବଗିଚା ଏବଂ ଘରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଅନେକ ସମୟରେ, ସେ ମୋ ଜେଜେମା'ଙ୍କୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ଜେଜେମା'ଙ୍କର ସବୁବେଳେ ମୋତେ କହିବାକୁ ସବୁ ପ୍ରକାରର ଆକର୍ଷଣୀୟ କାହାଣୀ ଥାଏ, ହାସ୍ୟ ଏବଂ ଜ୍ଞାନ ସହିତ; ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଭଲ ଭାବେ କେହି ବୁଝି ପାରନ୍ତିନି! ଜେଜେବାପା ମୋର ହୋମୱାର୍କରେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ମୋତେ ସ୍କୁଲ ବସ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡକୁ ନେଇଯାଆନ୍ତି। ସେ ଆମ କଲୋନୀରେ ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ଜଡିତ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଯେତେବେଳେ ଆମ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଜୁଳି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୁଏ, ସେ ଯାଇ ନିକଟସ୍ଥ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଅଭିଯୋଗ କରନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ବାତ୍ୟାରେ ଆମ ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କ ଘର କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଲା, ସେ ମରାମତି ରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସମଗ୍ର ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଟଙ୍କା ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ ।

ଆମେ ଭାଗ୍ୟବାନ ଯେ ମୋର ପିତାମାତା ଆମର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଯଥା ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ ପୋଷାକର ଯତ୍ନ ନେଇପାରିବେ । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବିଶେଷ ଖର୍ଚ୍ଚ ଆସେ, ମୁଁ ପ୍ରାୟତଃ ଦେଖିଛି ଯେ ସେମାନେ ଏକାଠି ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି | ମା' କୁହନ୍ତି ଯେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେକୌଣସି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ଆମେ ସର୍ବଦା କିଛି ଅର୍ଥ ସଞ୍ଚୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ୍ ।

ଏହା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବା

- ତେନଜିଙ୍ଗଙ୍କ ବାପା କାହିଁକି ବିଶେଷ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ପତ୍ନୀଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତି ?
- ଘର କାମରେ ତାଙ୍କର ଅଂଶଗ୍ରହଣ ବିଷୟରେ ତୁମର ମତ କଣ ?
- ଜେଜେବାପା କେଉଁ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ?

not to be republished © NCERT

ଆସ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା

→ ଭାରତର କେଉଁଠି ନା କେଉଁଠି ଏକ ପରିବାରର କାହାଣୀ ତିଆରି କର, ଯେଉଁଠାରେ ଆମେ କିଛି ପାରିବାରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥିବା ଦେଖୁ । ଲେଖିବା କିମ୍ବା ଚିତ୍ରାଙ୍କନ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହାକୁ ତୁମେ ତୁମ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିନିମୟ କର ।

→ ଦୁଇ ତିନିଟି ପରିବାରର ସମସ୍ତ ସହପାଠୀଙ୍କ ସହ ଏକ ଛୋଟ ନାଟକ ପରିବେଷଣ କର । ତୁମେ ଲେଖିଥିବା ନାଟକରେ କିଛି ଆହ୍ୱାନମୂଳକ ପରିସ୍ଥିତି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ ଯାହା ପରିବାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇପାରେ, ଏବଂ ସେମାନେ କିପରି ସମାଧାନ କରିବେ ତାହା ଦେଖାଇପାର ।

→ ଶାଲିନୀ ଏବଂ ତେନଜିଙ୍ଗଙ୍କ କାହାଣୀରେ ଆମେ ଯୁଗ୍ମ ପରିବାରର ଉଦାହରଣ ଦେଖୁଛୁ। ତୁମେ ଭାବ ଆଧୁନିକ ଜୀବନଶୈଳୀର କେଉଁ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ କିଛି ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଏକ ପରମାଣୁ ପରିବାର (ଅର୍ଥାତ୍, ବୟସ୍କ ପିଢ଼ି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କୀୟଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା ରହିବା)କୁ ପସନ୍ଦ କରେ ? ଦୁଇ ପ୍ରକାର ପରିବାରର କିଛି ଫାଇଦା ଓ କ୍ଷତି କ'ଣ ହୋଇପାରେ ?

ସମୁଦାୟ

ପରିବାର କେବଳ ନିଜ ଭିତରେ ନୁହେଁ, ବରଂ ଅନ୍ୟ ପରିବାର ଓ ଆଖପାଖ ଲୋକଙ୍କ ସହ ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ିତ। ସଂଯୁକ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏଭଳି ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ 'ସମ୍ପ୍ରଦାୟ' କୁହାଯାଇପାରେ (ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି 'ସମ୍ପ୍ରଦାୟ'ର ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ ଅଛି)। ପର୍ବପର୍ବାଣୀ ପାଳନ, ଭୋଜି, ବିବାହ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆୟୋଜନ କରିବା ଭଳି ବିଭିନ୍ନ କାରଣପାଇଁ ଏକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସଦସ୍ୟମାନେ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି । କେତେକ ଗାଁରେ ଲୋକମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଜମି ପ୍ରସ୍ତୁତି, ବୁଣିବା ଓ ଅମଳ ଭଳି କୃଷି ପଦ୍ଧତି ରେ ପରସ୍ପରକୁ ସହଯୋଗ କରିଥାନ୍ତି । ସମୟକ୍ରମେ, ସମୁଦାୟମାନେ ପ୍ରାୟତଃ ଜଳ, ଚରଣ ଭୂମି ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରି ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ସମ୍ବଳର ମିଳିତ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ରାଜି ହୋଇଥିଲେ । ଅନେକ ଆଦିବାସୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଭଳି ସ୍ଥିତି ରହିଛି। କିଛି ମାତ୍ରାରେ ଗ୍ରାମୀଣ ଭାରତରେ ଗ୍ରାମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । ଏପରି ଅଭ୍ୟାସକୁ ଆମେ 'ନିୟମ' କହିପାରିବା, ଯଦିଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲେଖାଯାଇଛି - ସମ୍ପ୍ରଦାୟଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ବଳରେ ଏକ ସୁରକ୍ଷିତ ଆକସେସ୍ ପ୍ରଦାନ କରିଛି।

© NCERT not to be republished

କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସମସ୍ତ ପରିବାର ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିବାକୁ ଅଛି । ନଚେତ୍ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚାଲିବ ନାହିଁ ।

ଭୁଲ ନାହିଁ

- ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଝାବୁଆ ସହର ର ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘୋର ଜଳ ସଙ୍କଟ ଦେଖାଦେଇଥିଲା । ସଙ୍କଟ ସମୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ପରିବାରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଏକାଠି ହେବାର ସେମାନଙ୍କର ହଳମା (ପୃଷ୍ଠା ଦେଖନ୍ତୁ) ପରମ୍ପରା ଅନୁସରଣ କରି ଭିଲ୍ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଶହ ଶହ ଗ୍ରାମରେ ହଜାର ହଜାର ଗଛ ଲଗାଇବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଥିଲେ। ବର୍ଷା ଜଳସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଭିଲମାନେ ଅନେକ ଖାଲ ଖୋଳିଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଜଳ ସଂରକ୍ଷଣ ଢାଞ୍ଚା ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଏହି କାମ ପାଇଁ ଦରମା ପାଇନଥିଲେ କିନ୍ତୁ ନିଜ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏବଂ ପରିବେଶ ପ୍ରତି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବରେ ଏହା କରିଥିଲେ । ହାଲମା ପରମ୍ପରାରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ପୃଥିବୀ ମାତାଙ୍କ ସେବା କରିବା । ୨୦୧୯ ରେ ଶିବଗଙ୍ଗା ଆନ୍ଦୋଳନର ଶ୍ରୀ ମହେଶ ଶର୍ମାଙ୍କୁ ଭିଲ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସହିତ ତାଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ପୁରସ୍କାରରେ ସମ୍ମାନିତ କରାଯାଇଥିଲା ।
- ୨୦୧୫ର ଚେନ୍ନାଇ ବନ୍ୟା ସମୟରେ ରାସ୍ତା ଗୁଡ଼ିକ ନଦୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଲୋକମାନେ ଆଉ ଯାତାୟାତ କରିପାରୁ ନଥିଲେ। ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଦୋକାନ ବଜାର ବନ୍ଦ ରହିବା ସହ ସେବା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା। ଅନେକ ଘରୋଇ ଗୋଷ୍ଠୀ, ବିଶେଷ କରି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଓ ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାନେ ବିପୁଳ ପରିମାଣର ଖାଦ୍ୟ ରୋଷେଇ କରି ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ବଣ୍ଟନ କରୁଥିଲେ ।
- ପ୍ରତିବଦଳରେ କିଛି ଆଶା ନ କରି ସମାଜର ହିତ ପାଇଁ କିଛି କରିବା ପାଇଁ ଲୋକମାନେ ଏକାଠି ହେବାର ଆହୁରି ଅନେକ ଉଦାହରଣ ରହିଛି । ଆପଣ କିଛି ବିଷୟରେ ଶୁଣିଛନ୍ତି କି ?

ଉପରୋକ୍ତ ବାସ୍ତବ ଜୀବନ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଗ୍ରାମୀଣ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ସମୁଦାୟକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାଏ । ସମୁଦାୟ ଏକ ସହରାଞ୍ଚଳ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଅଛି, ଯଦିଓ ଏହା ଟିକିଏ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରେ । ଆସ ଦେଖିବା ଅନ୍ୟ ଏକ ବାସ୍ତବ ଜୀବନ କାହାଣୀର ଉଦାହରଣ ।

© NCERT not to be republished

୨୦ ବର୍ଷ ତଳେ ଅହମ୍ମଦାବାଦ (ଗୁଜରାଟ)ର ଏକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ଛୋଟ ଅଟୋ ନିର୍ମାଣ କର୍ମଶାଳାର ମାଲିକ କମଲ ପରମାର ରାସ୍ତାରେ କିଛି ଗରିବ ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲେ। କେହି କେହି ସ୍କୁଲ ଛାଡିଦେଇଥିବା ବେଳେ ଆଉ କିଏ କେବେ ସ୍କୁଲ ଯାଇନଥିଲେ । ନିୟମିତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ପରେ କମଲ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସାଢ଼େ ୫ଟାରୁ ସାଢ଼େ ୯ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଟ୍ୟୁସନ୍ ଦେବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ। ସେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମାଗଣା ରାତ୍ରି ଭୋଜନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ। ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର, ୧୫୦ ଜଣ ପିଲା ନିୟମିତ ଭାବରେ ସେହି କ୍ଲାସରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ପାଠ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଗଭୀର ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲେ !

ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍କୁଲର କିଛି ଶିକ୍ଷକ କ୍ଲାସ୍ ଦେଖି କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାଦାନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ। ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଛନ୍ତି, "ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବସିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବେଞ୍ଚ ମିଳୁନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ 'ସାଇଲେନ୍ସ ଜୋନ୍' ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହ ନାହିଁ ଏବଂ ସେଠାରୁ ଯାଉଥିବା ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ବହୁତ ଶବ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି, ତଥାପି ସେମାନେ ଶିକ୍ଷକମାନେ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ସେଥିପ୍ରତି ସମସ୍ତ ଧ୍ୟାନ ଦିଅନ୍ତି। ଏହା ମୋ ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିଲା। ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମୋତେ ଯେଉଁ ସ୍ନେହ ଓ ସମ୍ମାନ ମିଳିଥିଲା ତାହା ଅବିଶ୍ୱସନୀୟ ଥିଲା। ନିୟମିତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢୁଥିବା କିଛି ବଡ଼ ପିଲା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଭାବରେ କମଲଙ୍କ କ୍ଲାସରେ ପାଠ ପଢାଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲେ, "ଆମେ ସେଠାକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ, ବରଂ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆମେ ବହୁତ କିଛି ଶିଖିଥିଲୁ ।

- ତୁମେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଏହି କାହାଣୀ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କର । ସମୁଦାୟ ପ୍ରତି ଏହା କି ପ୍ରକାରମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରେ ?
- କମଲ ପରମାରଙ୍କ ପଦକ୍ଷେପରେ କେଉଁ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ ?
- ସେହି ଗରିବ ପିଲାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କର । ସମାଜ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରିଛି ବୋଲି ତୁମେ ଭାବୁଛ କି ?

not to be republished © NCERT

- ସମସ୍ତ ପିଲା ଯେପରି ଶିକ୍ଷା ପାଇପାରିବେ ସେଥିପାଇଁ ସମାଜ କ'ଣ କରିବା ଉଚିତ୍ ?

ବିଗତ ୩୦ କିମ୍ବା ୪୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ନୂତନ ପ୍ରକାରର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟ ଉଭା ହୋଇଛି । ଅନେକ ସହରାଞ୍ଚଳରେ ବାସିନ୍ଦା କଲ୍ୟାଣ ସଂଘ ହେଉଛି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଉଦାହରଣ ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ନିୟମାବଳୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା, ସାଧାରଣ ଅଞ୍ଚଳର ସ୍ୱଚ୍ଛତା, ଗୃହପାଳିତ ପଶୁଙ୍କ ଯତ୍ନ ନେବା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ନିୟମ ହୋଇପାରେ । ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଏଭଳି ନିୟମାବଳୀ ତିଆରି କରିବାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ଶେଷରେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପରସ୍ପର ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ସେହି ବାସିନ୍ଦା କଲ୍ୟାଣ ସଂଘ, ଯୋଗାଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏବଂ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ପୌର କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବେ । ଆମ ଜଟିଳ ସମାଜରେ, ସମସ୍ତେ ଅନେକ ଲୋକ ଏବଂ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି ।

not to be republished © NCERT

ଆସ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା

ତୁମ ପରିବାର ବାହାରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ଯେଉଁମାନେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଉପାୟରେ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ତୁମକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ବୁଝିପାରୁଛୁ ଯେ 'ସମୁଦାୟ' ଏକ ନମନୀୟ ଧାରଣା । ଆଉ କିଛି ଉଦାହରଣ:

- ଏକ ଜାତି ବା ଏହାର ଏକ ଉପଖଣ୍ଡକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟତଃ ଏକ ସମୁଦାୟ କୁହାଯାଏ ।

- ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମ, ଅଞ୍ଚଳ, ସମାନ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଆଗ୍ରହର ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀ, ବିଶେଷକରି ଏକ ଛୋଟ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ସମୁଦାୟ କୁହାଯାଇପାରେ; ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, 'ମୁମ୍ବାଇର ପାର୍ସୀ ସମୁଦାୟ', 'ଚେନ୍ନାଇର ଶିଖ୍ ସମୁଦାୟ', 'ଆମେରିକାର ଭାରତୀୟ ସମୁଦାୟ', 'ଓଡ଼ିଶାର ବୈଜ୍ଞାନିକ ସମୁଦାୟ', 'ଆମ ସ୍କୁଲର କଳା ସମୁଦାୟ', 'ଗାଁର କୃଷକ ସମୁଦାୟ' ଇତ୍ୟାଦି... ତାଲିକା ଅସୀମ !
- ତୁମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ, ତୁମେ ବିଭିନ୍ନ ସମୁଦାୟର ଅଂଶ ହୋଇପାର - ଯେପରିକି ତୁମ ଶ୍ରେଣୀର, କ୍ରୀଡ଼ା ସମୁଦାୟ, ଜାତୀୟ ସେବା ଯୋଜନା, ଜାତୀୟ କ୍ୟାଡେଟ୍ କର୍ପସ୍, ଏକ ବିଜ୍ଞାନ କିମ୍ବା ଡ୍ରାମା କ୍ଲବ୍ ଇତ୍ୟାଦି।

ଆସ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା

→ ତୁମେ କେଉଁ ପ୍ରକାର ସମୁଦାୟର ଅଂଶ ?

→ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏପରି କୌଣସି ସମୁଦାୟ ଅଛି କି ଯାହାର ତୁମେ ଅଂଶ ? ଏହା କିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ?

ଆମେ ଆଗକୁ ବଢ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ...

→ ପରିବାର ହିଁ ମାନବ ସମାଜର ମୂଳଦୁଆ । ଆଦର୍ଶତଃ, ଗୋଟିଏ ପରିବାରର ସଦସ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅନେକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରସ୍ପରକୁ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି ।

→ ସମୁଦାୟ, ଏକ ବଡ଼ ଗୋଷ୍ଠୀ, ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଲୋକମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । 'ସମୁଦାୟ'କୁ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇପାରେ ଏବଂ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ସମୁଦାୟ ଅଛି ।

→ ଶେଷରେ ସମୁଦାୟଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ।

ପ୍ରଶ୍ନ, କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଏବଂ ପ୍ରକଳ୍ପ

୧. ତୁମ ପରିବାର ଏବଂ ପଡ଼ୋଶୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ତୁମେ କେଉଁ ନିୟମ ପାଳନ କର ? ସେଗୁଡ଼ିକ କାହିଁକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ?

୨. ତୁମେ ଭାବୁଛ କି କିଛି ନିୟମ ପରିବାର କିମ୍ବା ସମୁଦାୟର କିଛି ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ ? କାହିଁକି ?

୩. ତୁମେ ଦେଖିଥିବା ଅନେକ ପରିସ୍ଥିତି ବର୍ଣ୍ଣନା କର ଯେଉଁଠାରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ସମର୍ଥନ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥାଏ । ତୁମେ ଏଗୁଡିକ ବିଷୟରେ ଚିତ୍ର ଙ୍କନ କରିପାରିବ କିମ୍ବା ଲେଖିପାରିବ।